

50 éves a L'udové noviny

A Magyar Televízió Zrt. Szlovák rovata dokumentumfilmet készített a magyarországi szlovákság egyetlen, immár öt évtizede szünet nélkül megjelenő hetilapja, a Ludové noviny születésnapjára. Az alábbiakban a 2007. december 10-én és 2008. január 10-én az M1 műsorán sugárzott film szövegvét közöljük.

Szereplők: Hanko János – főszerkesztő 1957-1961 között

Bárkányi Zoltán – főszerkesztő 1993-2002 között

Fuhl Imre – főszerkesztő 1991 – 1993 és 2002-2007 között

Hollerné Račko Erzsébet – jelenlegi főszerkesztő

Zsákainé Držík Vlasta – nyelvi lektor

Lampert Csaba – újságíró

Antala Zsuzsanna – a kérdező, szerkesztő-rendező

Antala Zsuzsanna: *Visszatérünk a tett színhelyére? Budapest, Nagymező utca 49.*

Hanko János: Minden bizonnyal! Ezekon a lépcsőkön a Ludové noviny frissen kinevezett főszerkesztőjeként 1957. augusztus 21-én jöttem fel először.

Fél évszázados emlékek...

Nagyon szépek! A szerkesztőség akkor még egy emelettel feljebb volt. Három helyiségből állt, a többi helyet a szlovák szövetség foglalta el.

Hány újságíróval indult a lap?

Ott volt Kondač Pál, Lipták Vince, Vilinskyné, Molnárné és jómagam. Krajnák Magda volt a szerkesztőségi titkár, a csömöri Jani bácsi pedig a hivatalsegéd.

Akkoriban itt volt a többi nemzetiségi szervezet székhelye is, mintegy kisebbségi „rejtekhelyként” szolgált...

Pontosan. Velünk szemben voltak a németek, ott hátul pedig a szerbek és a horvátok. Ez az egész emelet nemzetiségi szervezeteké volt.

*Jó is volt, hogy közvetlen kapcsolatban lehettek, tudhat-
tak egymásról...*

Nem volt szoros kapcsolatunk, mert mindenkinek megvolt a maga gondja. A közös bajunk az volt, hogy nehéz időket éltünk. 1956 után kérdéses volt a nemzetiségi szövetségek fennmaradása is. Kellenek-e a szövetségek, kellenek-e a lapok? Végül a megmaradásunk mellett döntöttek, így kezdhettük el kiadni 1957. október 4-én a szlovák újságot is.

Hát akkor menjünk be! Imre, melyik számot tanulmányozod éppen?

Fuhl Imre: A legújabbat. „Zsúr a nagykövetségen – a Ludové noviny fél évszázada” satöbbi. Itt van a legújabb és legöregebb számok archívuma is.

Minden évfolyam megvan hiánytalanul?

Amiket nem „kölcsonöztek”, igen.

A Ludové noviny folyamatosága soha nem szakadt meg az elmúlt ötven évben? Akármilyen volt a politikai helyzet, mindig megjelent az újság?

Igen, minden hét csütörtökén megjelent a friss szám. Kemény hagyomány ez. Sem 1968-ban, sem 1989-90-ben nem merült fel, hogy a hetilapunk nem fog megjelenni.

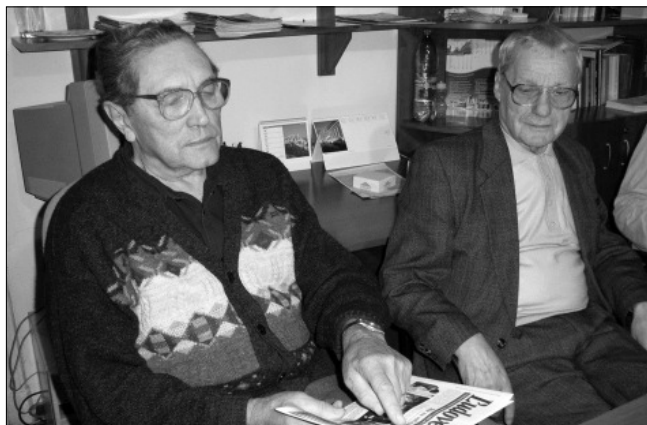
Szerinted minek köszönhető mindez: az újságnak, az aktuális politikával szemben tanúsított lojalitásának vagy az újságírók eltökéltségének?

Szerintem is-is. Én az elmúlt huszonöt évre emlékszem. 1983 óta dolgozom a szerkesztőségben. Az első évek, a rendszerváltásig terjedőek, nagyon érdekesek voltak. Azóta is sok minden történt... a társadalomban és a magyarországi szlovákság körében folyó demokratizálódási folyamatban is.

Pozsonyban tanuló újságíró-hallgatóként a Ludové noviny volt számodra a megálmodott munkahely?

Ó, én már sokkal korábban tudtam, hogy ezt az újságot fogom írni. Középkiskolásként már publikáltam az Okienko (Ablak) című rovatban. A gim-

A beszélgetést 2007. november 16-án vettük fel Budapesten, az újság Nagymező u. 49. szám alatti szerkesztőségében. Stáb: világosító: Kiss Antal Ördögh László, hangmérnök: Nagy G. József, gyártásvezető: Csóti Zsombor, Nagy Evelin, operatőr: Herner Donát, vágó: Csányi Katalin, szerkesztő-rendező: Antala Zsuzsanna, Kisebbségi Műsorok Szerkesztősége – szerkesztőségvezető: Klein Judit, MTV 2007-2008

Hankó János és Bárkányi Zoltán

náziumi lapot is én indítottam el: tizenhat évesen szlovákul és magyarul is írtam verseket – úgyhogy egyértelmű volt számomra ez a pálya.

Ez az első évfolyam? Nézzük csak!

Az. Szép piros. Érdekes, bennem a szüreti fotó maradt meg leginkább. 1957. október 4-én jelent meg az első szám. „Új kedvvel és lendülettel látunk munkához” – ugyanis a forradalmi események miatt nem jelent meg a magyarországi szlovákok hetilapja, tulajdonképpen a „Naša sloboda” (Szabadságunk) hagyományait folytattuk. „A magyarországi szlovák dolgozók hetilapja”, mindjárt az elején egy szerkesztői cikkel indít: „A békéscsabai őszi vásárban – A kondorosi termelészövetkezet tagja személyautót vásárolt”. A Ludové noviny első számának megjelenése alkalmából a szerkesztőség táviratokat kapott: a Neue Zeitungtól valamint „elvtársi üdvözléssel” a Nevelésügyi Minisztérium Nemzetiségi Osztályától és a Magyarországi Jugoszláv Dolgozók Demokratikus Szövetségétől is. A képek öregszenek, de ezek a pillanatok örökre emlékezetesek maradnak!

Kik vannak a képeken?

Jó, hogy ezek minden nap itt vannak a szemünk előtt. A lényeg, hogy kedves kollégáinkat láthatjuk. Nélkülük elképzelhetetlen volt az élet. Krizsán Szonyka, ő volt a titkárnőnk. Ő pedig Majnek Attila, aztán itt van Bárkányi Zoli... akkor még nagyon fiatalok voltak, ma már kicsit idősebbek.

Hankó János: Szóval elindult a Ludové noviny kiadása.

Akkor a szlovák szövetséghez tartozott vagy állami újság volt?

Állami újság. Csakhogy minden lap-újraindítási tárgyalást a Magyarországi Szlovákok Demokratikus Szövetségével és akkori elnökével, Bielik Györggyel folytattak le. Abból indultunk ki, hogy még sok, szlovákul olvasni tudó, értő ember él az országban. Nekik pedig szlovák nyelvű írott sajtóra

Zsákaíné Držík Vlasta és Fuhl Imre

van szükségük. Olyan újságot kezdtünk írni, amelyet az irodalmi szlovákot nem beszélők is gond nélkül megértene. 1958 novemberében meghozták az első sajtótörvényt. Ebben az újságokkal kapcsolatos minden felelősséget a főszerkesztőre ruháztak. Csak három bekezdése volt a törvénynek, ez volt az utolsó. Amikor megalakítottuk a Ludové noviny-t, főszerkesztőként Bielik Györgyöt tüntettük fel, pedig valójában soha nem látta el ezt a tiszteletet. Én voltam a főszerkesztő, de a sajtótörvény szerint mégis ő felelt az újságért. Minden politikushoz, akinek döntési joga volt felettünk, rendszeresen eljuttattuk a lapot, hogy lássák, hogyan dolgozunk. Nem volt egyszerű dolog. Sokat szenvedtünk, hogy megmaradhasson az újság, ne kövessünk el semmi meggondolatlan-ságot, ami a kiadását veszélybe sodorhatná. Akkoriban egy lap betiltásához elég volt egy nemkívánatos cikk... Nehéz idők jártak.

Bárkányi Zoltán: 1966-tól 2002-ig, tehát kerek 36 évig dolgoztam a Ludové noviny szerkesztőségében. Amikor a Kádár-rendszer konszolidációs időszakában beléptem, már nem volt ugyan cenzúra, mégis keményen működött az úgynevezett „öncenzúra”. Mindenki felelős volt a saját leírt dolgaiért, még akkor is, ha a fő teher a főszerkesztő vállalt nyomta. Nem volt cenzúra és mégis volt...

Előfordultak-e mégis „véletlenül” megírt, megjelentett, esetleg félreértett cikkek, amikből baj lett?

Naná, hogy voltak! Még akkor is, ha a kor szellemének megfelelően a „példamutató lenini nemzetiségi politika” jegyében születtek a cikkeink. Egymás közt már nem voltunk olyan nagyon lelkesek. Néha megjelent egy-egy botrányszagú cikk, meg is kaptuk érte a magunkét...

Főszerkesztőként Ön mit tartott a legfontosabbnak? A kultúrát, nyelvet, mi volt az elsődleges?

Fuhl Imre: Én a rendszerváltás után, 1993-ban lettem főszerkesztő. Fiatalkoraim új szeleket, véleményeket, kemény kritikát hoztak a lapba. Ezek a bíráló cikkek pedig egytől egyig meg is jelentek.

Fiatal alkotóként, kezdő íróként, költőként, sőt zenészként milyen „játéktér” volt a Ludové noviny? Milyen lehetőségeket adott a fiataloknak?

Sokat. Még meg sem történt a rendszerváltás, de például Papuček Gergely és a Magyarországi Szlovákok Demokratikus Szövetsége Tömegkommunikációs Bizottságának Irodalmi Szekciója már érzékenyen reagált a Magyar Televízió Panoráma című műsorában elhangzottakra. A riportban Chrudinák Alajos elfogultan nyilatkozott a magyarországi szlovákokról. Erre reagálnunk kellett. Megszületett a máig emlegetett „Elhallgatott ellenpont” című cikk, amit minden gond nélkül megjelentethettünk. Magunk is megelégedtünk...

Magyarul is megjelent?

Igen, az egyik magyar napilap is hozta. Hangsúlyozom, még nem történt meg a rendszerváltás. A 80-as évek második felében ezért éreztem magam olyan jól! Benne volt a levegőben a változás szele, és már szinte mindenről lehetett írni, beszélni. A 90-es éveket már a szabadságban való csalódás jellemezte. Elméletileg mindent szabad ugyan, de egyre kevesebb a pénz. Minél több a szabadság, annál szerényebb az erszény... Többször cseréltünk „gazdát”. Ugyanazon a helyen maradtunk, csak változtak a cégek. Tartoztunk mi már annyi kiadóhoz... Egyszer csak hoztak egy papírt: „Írjátok alá, most egyeületesileg átléptek!”...

Hogyan?

Hát úgy, ahogy van, az egész szerkesztőség. Ilyenek voltak, de a mostanihoz hasonló kritikus helyzetbe még soha nem kerültünk. Öt-tíz újságíró dolgozott a szerkesztőségben, egészen jó körülmények között. A 80-as években sofőrrel és fotóriporterrel jártam vidékre. Kezdként engem zavart is ez a nagy „luxus”. Na, mára ebből nem maradt semmi. Ezért kezdtünk magunk fényképezni. Mostanra pedig már vidékre sem nagyon utazhatunk...

Zsákainé Držik Vlasta: Egy szlovák műhely dolgozott itt. Egy emeleten, együtt a szlovák szövetséggel, naponta találkozhattunk. Közvetlenül tudtunk egymás rendezvényeiről. Akkoriban már egy kicsit kezdett romlani a szlovák nyelv helyzete. A szlovák iskolákban tanítók közül, akik a 60-as évek elején végeztek, még nagyon szépen beszélték a nyelvet. A fiatalabbaknak már volt némi gondjuk. Napjainkban azt tapasztalom, hogy a Szlovákiával való kapcsolatok feléledése, valamint a szlovák önkormányzatok megalakulása és léte több lehetőséget hozott. Járhatunk továbbképzésekre, találkozókra, iskoláinknak vannak testvérintézményeik Szlovákiában – javul a szlovák nyelvtudás is. A magyarországi szlovákok számának növekedésével arányosan lett jobb a szlovák nyelv helyzete is.

Milyen szerzők írnak most az újságba?

A külsősök közül legtöbben a szlovák szakos tanárok közül kerülnek ki. Sok a vendégtanár is. Néha a gyerekek is küldenek egy-egy fogalmazást, kirándulásról szóló beszámolót. Rajtuk kívül természetesen vannak állandó íróink is. Olyan is akad, aki magyarul adja le a cikkét. Idősebb újságíróink szívesen mennek el az ország különböző pontjain zajló eseményekre. Olyanokra, ahová mi nem jutunk el. Van, aki már 30-35 éve rendszeresen ír nekünk.

Sass Ervin Békéscsabáról például?

Igen, ő is. Igyekszünk mindent feltérképezni.

Fuhl Imre: Arról még nem beszéltünk, hogy a Ludové noviny nemcsak egy hetilap, a szerkesztőség egyben alkotóműhely is. Nélküle elképzelhetetlen a magyarországi szlovák irodalom! A 70-es években, amikor szlovákul is írni kezdtem, a szerkesztőség megléte nélkül nem lett volna semmilyen irodalmi megújulás. Az újság köré szerveződött az irodalmi élet is.

Bárkányi Zoltán: Ez éppen az „én időm” éveiben történt. A Magyarországi Szlovákok Demokratikus Szövetsége mellett megalakult az Irodalmi Szekció, amely szorosan együttműködött a Ludové novinyval. Hetilapunk lett az irodalmat művelők alkotóműhelye. Más lehetőségük nem is volt a publikálásra. Az újság teret adott nekik és ez a mai napig így van. Íróinknak, költőinknek helyük van az újságban. Támogatjuk a tudományos életet is, hiszen sokszor jelentetünk meg szakmai cikkeket, mondjuk a néprajz tárgyköréből. Hozzá kell tennünk, hogy a hetvenes évek végén, a nyolcvanas évek elején a Ludové noviny rendszeresen jelentkezett a „Nový prameň” (Új Forrás) című irodalmi melléklettel. Ebben láttak napvilágot az adott negyed- vagy félév legértékesebb alkotásai.

Ezért is nagyon fontos ez a szerkesztőség!

Hanko János: Juraj Dolnozemský és Antal György versei nálunk jelentek meg először. A róluk írt kritika szintén. Nálunk debütált Papuček Gergely, Hrivnák Mihály és a többiek is.

A „frissen” kinevezett főszerkesztő asszony néhány hónapja kapta meg az elmúlt ötven évvel teli, nehéz szerkesztőségi „tarisznyát”. Hogyan tovább a következő fél évszázadban?

Hollerné Račko Erzsébet: Hallottuk, hogy régen kevesebb szabadság volt és több pénz. Ma fordított a helyzet. Ez azonban csak az érem egyik oldala, amivel a szerkesztőségnek és vezetőjének meg kell küzdenie. Sajnos, jelenleg nemzetiségünk soraiban is vannak ellentétek, amelyeket én az anyagiaknál is nagyobb gondnak tartok. Megnehezítik az életün-

ket, lassan minden napunkat... A Magyar-Szlovák Vegyesbizottságban van egy ajánlás, mely szerint a magyar kormány szavatolja egy szlovák nyelvű lap magyarországi megjelenését. Aki csak tenni tud értünk, mindenkit meg fogunk szólítani ez ügyben.

Tulajdonképpen ki a laptulajdonos?

Az Országos Szlovák Önkormányzat. Az OSZÖ kötött kiadási szerződést a Magyar Hivatalos Közlönykiadóval, amelyhez oly módon tartozunk, hogy az a munkaadónk.

Akkor ki „parancsol”? Az önkormányzat vagy a közlönykiadó?

A sajtótörvény értelmében a szakmai kérdésekbe senki nem szólhat bele. Ám, ha havonta csak ezer kilométert utazhatnak az újságírók, az már mégiscsak beleszólás... Nekünk tizenegy megyét kell kiszolgáltatnunk, tehát mégiscsak befolyásolják a munkánkat.

Ez azt jelenti, hogy az ezer kilométer az egész szerkesztőség havi „adagja”?

Igen. Mondjuk kétszer az Alföldre, Békéscsaba és környékére és vissza. Havonta! Igen. Most ez a legújabb, pedig eddig is nagyon takarékoskodtunk. Az újságírói fizetések nálunk alacsonyok. Kevesebbet keresnek a mieink, mint a pedagógusok. Munkaerő tekintetében még mindig jól állunk. Újságíróink Pozsonyban újságíró szakon szereztek diplomát.

Hány külső és hány belső munkatársuk van?

Velem együtt öt főállású újságíró készíti a lapot. A titkárnőnk – aki egyben kézbesítőnk és takarítónk is – számlára dolgozik.

Fuhl Imre: Nemrég jöttem rá, hogy internetes újságunk, a www.luno.hu sem csak pénz kérdése. Három évvel ezelőtt én találtam ki, én csináltam meg. Soha nem volt rá pénz. A magyarországi nemzetiségek közül csak nekünk van ilyen újságunk! Határon túli szlovák viszonylatban is ez az egyetlen. Valóban naponta frissítjük. A látogatók száma lassan eléri a kétmilliót. Néha internetes változatról beszélünk, de ez nem helytálló. A pdf-formátum már Bárkányi főszerkesztő úr idejében is hozzáférhető volt, de ez a www.luno.hu olyan napi híreket, előzeteseket s hosszabb cikkeket is tartalmaz, amelyek csak az internetes „változatban” olvashatók, nyomtatásban nem. Ez nem egy hetilap on-line változata, hanem egy önálló internetes folyóirat. Nagy különbség!

Bárkányi Zoltán: Én úgy képzelem, hogy Ludové noviny mindig is meg fog megjelenni! Tíz, húsz, huszonöt és harminc év múlva is szükség lesz az írott szóra.

Lampert Csaba és Hollerné Račko Erzsébet

Hanko János: Magyarországon mindig is lesz szlovák újság, hiszen Budapest régtől fogva a szlovák lapkiadás bölcsője, központja. A történelmi Magyarország összes szlovák újságját Budapesten kezdték kiadni. Ezt a hagyományt nem lehet megszakítani!

Zsákainé Držik Vlaszta: Ha elég keményfejúek, kitartóak leszünk, akkor ez az újság megmarad hetilapnak és nemcsak ötven, hanem száz év múlva is meg fog jelenni. Főleg azt szeretném, ha száz év múlva is lehetne még a magyarországi szlovákságról írni.

Lampert Csaba: A jövőbeli újság már nem ősi szlovák falvaink szlovákjairól fog szólni, hiszen bennük van leginkább eltűnő-félben a nyelv... Az biztos, hogy Budapesten megmarad az írott szlovák szó.

Hollerné Račko Erzsébet: A magyarországi szlovákság helyi és regionális öntudatból összekovácsolt közösség. Mindig kellett lenni valaminek, ami – vagy valakinek, aki – egyesíteni tudta őket. Az egyik ilyen forrás éppen az írott szlovák szó, a szlovák irodalmi nyelv. Szerintem napjainkban még nagyobb szükségünk van rá, mint eddig bármikor! Kell nekünk a szlovák szó és van annyira életképes a hetilap, hogy fenn fog maradni!

Fuhl Imre: Ötven év múlva még csak 90 valahány éves leszek. Ugyan szükségem lesz már szemüvegre, de azért még leülök a monitor elé és megnézem, követőim mivé alakították a www.luno.hu-t. Lehet, hogy már „eu.com” vagy más lesz, de hogy a „luno” és nyomtatott változata is marad, abban biztos vagyok. Mint afféle szemüveges kisöreg eltotyogok majd a szerzői estemre és elmesélem a gyerekeknek, hogy annak idején én még személyesen ismertem a Ludové noviny alapítóit is. És még lesz kinek szlovácul mesélnem...

Hanko János: Hát, igen, ez nagyon fontos!

